

SAMSUN'DA AHŞAP BİR OSMANLI ESERİ, AYVACIK/TIRYAKIOĞLU CAMİİ

EYÜP NEFES*

Ayvacık/Tiryakioglu Mosque:
A recently discovered Ottoman Wooden Mosque in Samsun

Abstract: Samsun region is highly rich in terms of wooden mosques. It seems that the tradition of constructing mosques with wood has continued up till the present century. They were mostly discovered and analyzed within different scientific studies. This paper will attempt to present a recently discovered wooden mosque called *Tiryakioglu Mosque* which was constructed in Ottoman periods and seems to be neglected by governmental officials till now.

Key Words: Samsun, Wooden Mosques.

Özet: Samsun yöresi ahşap camiler bakımından oldukça zengin bir bölgedir. Yöre-deki ahşap cami yapım geleneği yakın zamana kadar gelişimini sürdürerek devam ettirmiş gözükme-ktedir. Son yıllarda yapılan değerli çalışmalarla bu eserlerin çoğu tanıtılmıştır. Biz bu çalışmamızda, Osmanlı döneminde inşa edilmesine rağmen henüz tespit edilememiş *Tiryakioğlu Camii*'ni tanıtarak, metruk halde bırakılan yapıyı yetkililerin ilgisine sunmaya çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Samsun, Ahşap (Çantı) camiler.

* Yrd. Doç. Dr. OMÜ İlahiyat Fak., Türk İslam Sanatları Tarihi Anabilim Dalı.

Giriş

Karadeniz Bölgesi, her mevsim önemli ölçüde yağış aldığından oldukça zengin bir bitki örtüsü ile kaplıdır. Türkiye ormanlarının üçte ikisini oluşturan söz konusu ormanlarda kayın, ıhlamur, kestane, gürgen, meşe, köknar, sarıçam, karaçam, ladin, kızılçam, akçaağaç gibi zengin bir ağaç çeşitliliği bulunur¹. Buna bağlı olarak bölgede ahşap malzemenin seranderlerde, köprülerde, teknelerde, iç mimaride, çeşitli el sanatlarında ve mimaride zengin kullanımının olduğunu biliyoruz².

Mevcut yayınlardan anlaşıldığına göre bölgede ahşap malzeme kullanılarak inşa edilen yapı grubu arasında ahşap camiler önemli bir yer tutmaktadır³. Yine bu yayınların işaret ettiği üzere Samsun ve çevresin-

¹ Selami Gözenç, *Türkiye'nin Doğal Bitki Örtüsü ve Hayvan Toplulukları*, (<http://www.aof.anadolu.edu.tr/kitap/IOLTP/2291/unite05.pdf>), Eskişehir, 1998, s. 48.

² Sivil mimari ile ilgili bkz. Bülent Çetiner, "Doğu Karadeniz ve Evleri", *İlgi*, S. 44, İstanbul, 1986, ss. 15-22; Erdem Yücel, "Trabzon'un Ev ve Konakları", *Kültür ve Sanat*, S. 5, Ankara, 1990, ss. 34-39; H. Karpuz, "Geleneksel Trabzon Evleri", *Kültür ve Sanat*, S. 18, Ankara, 1993, ss. 19, 22; Özlem Ataoğuz, "Kastamonu'nun Tarihi Evlerinden Örnekler", *Kültür ve Sanat*, S. 27, Ankara, 1995, ss. 40-43; Özdemir Tan, "Kastamonu Köylerinde Geleneksel Mimari", *Kültür ve Sanat*, S. 27, Ankara, 1995, ss. 60-62; Necati Demir, "Ordu ve Yöresinde Serendiler", *Kültür ve Sanat*, S. 36, Ankara, 1997, ss. 42-45; Suat İskender, "Trabzon'un Vakıfkebir İlçesinde Geleneksel Ahşap Mimari İçin Bir Örnek Refik Komut Seranderindeki Mimari Süsleme", *Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S. 14, İstanbul, 1997-98, s. 16; Şengül Öymen Gür, *Doğu Karadeniz Örneğinde Konut Kültürü*, İstanbul, 2000; Batı Karadeniz Bölgesi'nde bazı yapılarda görülen kilitlerin bile ahşap malzemeyle mamul olması ilgi çekicidir. Bkz. Nail Tan, "Batı Karadeniz Bölgesinde Ahşap Kapı Kilitleri", *Kültür ve Sanat*, S. 34, Ankara, 1997, ss. 35-37.

³ Karadeniz sahil şeridinde inşa edilen ahşap camiler için şu eserlere bakılabilir: Artvin'deki ahşap eserler için bkz. O. Aytekin, *Ortaçağ'dan Osmanlı Dönemi Sonuna Kadar Artvin'deki Mimari Eserler*, Ankara, 1999, ss. 160, 169; Rize'deki benzer eserler için bkz. H. Karpuz, "Rize Çayeli Ormanlık Köyü Camii", *S. Ü. Selçuklu Araştırma Merkezi Prof. Dr. Yılmaz Önge Armağanı*, Konya, 1993, ss. 253-262; Rize, Ankara, 1992; Trabzon'daki eserler için bkz. H. Karpuz, "Trabzon'un Çaykara İlçesi Köylerinde Bulunan Bazı Camiler", *Vakıflar Dergisi*, S. XXI, Ankara, 1990, ss. 281-298; Giresun yöresindeki ahşap camiler için bkz. Eyüp Nefes, "Giresun'da Yeni Tespit Edilen Bir Ahşap Camii, Çaldağ Beldesi Melikli Mahallesi Tahtalı Camii", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Samsun, 2009, ss. 187-209, <http://www.dinbilimleri.com/dergi/cilt9/sayi3/09030359.pdf>; Ordu yöresi ahşap eserleri için bkz. A. A. Bayhan, "Ordu/İlkizce'den Bir Ahşap Camii: Laleli (Eski) Camii", *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, S. 14, Erzurum, 2005, ss. 1-22; "Ordu'da Yeni Tespit Edilen Camiler", *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, S. 16, Erzurum, 2006, ss. 33-48;

deki ahşap camilerin tarihi oldukça eskilere dayanmaktadır. Zira dendrokronoloji uzmanı P.İ. Kuniholm'un Karadeniz Bölgesi'ndeki ahşap camilerden numuneler almak suretiyle ağaç halkalarından tarihlendirme metoduyla⁴ elde ettiği sonuçlara göre Çarşamba/Gökçeli Camii 1206, Yayıcılar Köyü Şeyhhabıl Camii ise 1211 yılında inşa edilmiş olmalıdır⁵. Bu tespitle birlikte söz konusu iki yapı halen Anadolu'nun mevcut en

"Ordu'dan Bazı Tarihi Ahşap (Çantı) Camiler", http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt2/sayi7pdf/bayhan_ahmet_ali.pdf; Samsun'daki Ahşap Camiler için Bkz. H. H. Günhan Danışman, "Samsun Yöresi Ahşap Mimarisinin Gelenekselliği - Bafra, İkiztepe Arkeolojik Verilerinin ışığında Çarşamba Gölçeli Camii'nin İncelenmesi", IX. Türk Tarih Kongresi Bildirileri, C. 1, Ankara, 1998, ss. 135-144; Y. Can, *Samsun Yöresinde Bulunan Ahşap Camiler*, İstanbul, 2004; "Samsun'da Bulunan İki Önemli Ahşap Eser Gökçeli ve Bekdemir Camileri", *Geçmişten Geleceğe Samsun 2. Kitap*, Samsun, 2007, ss. 509-527; C. Nemlioğlu, "Göçeli (Gökçeli) Camii", I. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi Bildiriler, C.II, Konya, 2001, ss. 117, 136; Emine Yılmaz, "Tacüddinoğulları Beyliği'nden Günümüze Açılan Pencere Ordu Köyü", *Barış Gazetesi*, Samsun, 2001, s. 2; M. K. Şahin, "Samsun-Çarşamba/Yayıcılar Köyü-Şeyhhabıl Köyü Camii", *Atatürk Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 4, S. 2, Erzurum, 2004, ss. 15-36; M.S. Bayraktar, *Samsun ve İlçelerinde Türk Mimari Eserleri*, Atatürk Üniversitesi S.B.E., yayınlanmamış doktora tezi, Erzurum, 2005; "Samsun'da Türk Mimarisinin Gelişimi", *Geçmişten Geleceğe Samsun 1. Kitap*, Samsun, 2006, ss. 399-425; "Samsun Çarşamba'da Taceddinoğulları ve Osmanlı Dönemine Ait İki Ahşap Eser; Ordu ve Porsuk Köyü Camileri", *Geçmişten Geleceğe Samsun 2. Kitap*, Samsun, 2007, ss. 529-557; "Samsun'da Anadolu Selçuklu ve İlhanlı döneminden kalan tarihi yapılar", http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt2/sayi7pdf/bayraktar_sami.pdf, ss. 85-118; E. Emine Naza Dönmez, *Wooden Mosques of the Samsun Region, Turkey from the Past to the Present*, England, 2008; Kastamonu ve Sinop yöresindeki ahşap camiler için bkz. Y. Can, "Kastamonu ve Sinop Yöresinde Bulunan Ahşap Camiler", *OMÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 14-15, Samsun, 2003, ss. 117-134; Batu Karadeniz'deki ahşap camiler için bkz. H. Ayverdi, *Osmanlı Mimarisinin İlk Devri (Ertuğrul, Osman, Orhan Gaziler, Hüdevendigar ve Yıldırım Beyazıt 630-805 (1230-1402) I*, İstanbul, 1989, ss. 120-133.

⁴ Bu yöntemle, belli bir iklim çevresinde yetişen ağaçların yıllık halkalarının dönüşümlü karşılaştırılması ve yıldan yıla büyümenin profilinin çıkarılması için elde edilen bilgilerin karşılaştırılması sonucuyla tarihlendirme yapılır. Söz konusu yöntemle yapının inşa edildiği tarih bulunabileceği gibi ağacın kesildiği yıl bile hesaplanabilir. Bkz. Bayhan, "Ordu'dan bazı ...", s. 59.

⁵ P. I. Kuniholm, "A 1503- Year Chronology For The Bronze And Iron Ages: 1990-1991 Progress Report of The Aegean Dendrochronology Project", VII. *Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, Ankara, 1992, s. 127; "Aegean Dendrochronology Project: 1993-1994", XI. *Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, Ankara, 1996, s. 183. Yöredeki ahşap camilerle ilgili çalışmalarda Kuniholm'un verdiği bu bilgiden hareketle yapının 1206 yılında yapıldığı kabul görmektedir. Bkz. Can, *a.g.e.*, s. 26; Nemlioğlu, *a.g.m.*, s. 118; Bayraktar, *Samsun ve İlçelerinde ...*, s. 23; Dönmez, *a.g.e.*, s. 14.

eski ahşap camileri konumunu kazanmaktadır. 1071 yılında kazanılan Malazgirt Savaşı'nın Türklere Anadolu'nun kapılarını açtığı düşünülürse yüz küsur yıl sonra Samsun/Çarşamba'da tamamen ahşap, çivisiz ve çantı tekniğinde inşa edilmiş camilerle karşılaşılıyor olmamız oldukça dikkat çekicidir.

Esasen eski Türkler arasında ahşap yapı geleneği bilinmekte ve özellikle cami yapımında ahşap malzemenin kullanıldığı görülmektedir. Günümüze bir bütün halinde ulaşamayan bazı Karahanlı ve Gazneli camilerinin 10.yy'dan kalma ahşap aksamları Semerkant, Taşkent ve Pencikent müzelerinde sergilenmektedir. Sultan Mahmut'un Gazne'de inşa ettirmiş olduğu Arus'ül-Felek Camii'nin çatısının ahşap destekli olduğu ve içinde çok zengin ahşap süslemeler olduğu bilinmektedir. Anadolu'da ahşap cami yapım geleneğinin sistemli bir biçimde sürdürüldüğüne şahit oluyoruz. Konya Sahip Ata (Larende) Camii (1258), Beyşehir Eşrefoğlu Süleyman Bey Camii (1297), Bayındır Köyü Camii (1366), Köşk Köyü Mes-cidi (14.yy), Afyon Ulu Camii (1273), Sivrihisar Ulu Camii (1274), Ankara Arslanhane Camii (1289-90), Ahi Elvan Camii (1382), Ayaş Ulu Camii (1297), Kastamonu Kasaba Köyü Mahmut Bey Camii (1336) Anadolu'da inşa edilmiş ahşap unsurlu camilerimizdendir⁶. Karadeniz Bölgesi'ndeki bir grup cami ise tamamen ahşap malzemeyle ve çantı tekniğinde inşa edilmiş olup yaklaşık 800 yıllık bir zaman diliminde varlığını geliştirerek devam ettirmiştir.

Samsun yöresindeki ahşap camilerle ilgili yayınlarda son yıllarda bir artış söz konusudur. Bunda yöredeki ahşap eserlerin miktarı⁷ kadar cami-

⁶ Seyfi Başkan, "Anadolu Selçuklu Devri Türk Ahşap Sanatı", *Bilim Birlik Başarı*, S. 45, İzmir, 1986, ss. 20-24; Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı*, İstanbul, 1993, s.130-135; Yaşar Erdemir, "Nakışlı Ahşap Camilerimizden Bir Örnek Erbaa-Fidiköy Ömerpaşa Camii", *İlim ve Sanat*, S. 12, Ankara, 1987, s. 30, 31.

⁷ Bayraktar, Samsun çevresinde orman bulunan hemen her köyde eskiden ahşap bir cami olduğu izlenimi edindiğini ifade etmektedir. 1884'de kagir olarak inşa edilmeden önce Samsun merkezdeki şehrin ulu camisinin de ahşap malzemedan mamul olması şehrin ahşap cami inşası bakımından kıyaslanamayacak bir zenginliğe sahip olduğunun önemli göstergelerinden olmalıdır. Çalışmalarımız sonunda Bayraktar'ın kanaatine katıldığımızı ifade etmeliyim. Bayraktar, *a.g.t.*, s. 381.

lerin inşa tarihlerinin erken devirlere kadar ulaştığının tespiti de etkili olmuş gözükmetedir. Şimdiye kadar yapılan çalışmalarda Selçuklu ve Osmanlı dönemine ait toplam 20 ahşap cami tespit edilebilmiştir. Yakın tarihlerde, Samsun yöresinde inşa edilmiş olan son dönem ahşap camiler⁸ konusunda araştırma yaparken, henüz hiçbir yayında ele alınmamış Osmanlı dönemine ait Tiryakioğlu Camii'ni tespit ettik. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı Tiryakioğlu Camii'ni inceleyerek sanat tarihindeki yerini ifade etmeye çalışmaktır.

Tiryakioğlu Camii⁹

Tiryakioğlu Köyü'ne, Ayvacık ilçe merkezini geçtikten sonra, Hasan Uğurlu Barajı'na gelmeden doğuya sapan yaklaşık 14 km.'lik asfalt bir yol vasıtasıyla ulaşılmaktadır (harita 1). Köyün içindeki eski bir mezarlık içinde kurulu bulunan ahşap cami, kapı üzerindeki süslemeler arasına kabartma olarak yazılan tarihe göre H. 1284 (M. 1867-68) tarihinde inşa edilmiştir (resim 1, 2, 3). Biraz uzağına inşa edilen betonarme yeni bir cami nedeniyle Tiryakioğlu Camii halen metruk olup kısmen harap vaziyettedir (Çizim 1).

Ahşap malzemeye mamul yapı, bütünüyle yığma tekniğinde inşa edilmiş olup içten düz tavan, dıştan marsilya tipi kiremitlerle kaplanmış dört omuz kırma çatı ile örtülüdür. Yapının saçakları duvardan yaklaşık 80 cm dışa taşkındır. Cami, taban kısmına konan iri taşlar üzerine bindirilmiş ahşap kalaslar üzerine bina edilmiştir. Arazinin hafif meybinden dolayı yapının kuzey tabanı zemine otururken güney tabanı, yerden yaklaşık 60 cm yukarıya kaldırılmıştır. Böylece hem yapının düz bir zemine kurulması sağlanmış hem de alt kısmından çürümesinin önüne geçilmeye çalışılmıştır. İki katlı cephe düzenine sahip caminin revak, son cemaat yeri ve minaresi yoktur.

⁸ Eyüp Nefes, *Samsun Yöresindeki Son Dönem Ahşap Camiler*, Samsun, 2009.

⁹ Tiryakioğlu Camii Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 238-21/07/2001 nolu kararıyla tescil edilmiştir. Bkz. Anonim, *Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri 2009*, Samsun, 2009, s. 302, 303.

Yapıyı oluşturan meşe¹⁰ ağacından mamul ahşap perdeler, 7 ile 8 cm kalınlığında ve 15 ile 30 cm arasında değişen genişliklere sahiptir. Perde genişlikleri arasında fazla fark olması, caminin geçirdiği onarımlarla izah edilebilir¹¹. Üst üste binen perdeler, kavilalarla¹² sağlamlaştırılmıştır. Caminin her bir katında sekizer perde ve arada yapıyı enlemesine dolanan bir kat kirişi bulunmaktadır. Söz konusu ahşap perdeler köşelerde kurtboğazı geçmelerle bağlanmıştır. Perde boyları bir uçtan diğer uca yetişmediğinden aralara, iki kanallı çalma boğaz geçme ile perdeleri biri birine bağlayan dikmeler yerleştirilmiştir.

Yapının kuzey cephesi ortasında görülen zengin süslemelerle bezeli ve yağlı boya ile mavi renge boyanmış orijinal giriş kapısı günümüzde kilitli tutulmaktadır (resim 4, 5, 6, 7). İki kanattan müteşekkil kapının her bir kanadındaki süslemeler, üçerli bölümlere ayrılmıştır. İlk bakışta simetrik hissi uyandıran süslemelere dikkatle bakıldığında kompozisyonda bir takım farklılıklar olduğu görülmektedir. Kapının sağ kanadının üst kısmında zencirek ve şematik bitkisel kıvrımları akla getiren süslemeler görülmektedir. Yapının tarihinin de bulunduğu bu kısımdaki kalan boşluklara, birbirinden farklı dört rozet ile çeşitli geometrik desenler yerleştirilmiştir. Sol kanadın, bu bölümün simetriğindeki yüzeyinde, zencirek, şematik bitkisel kıvrımlar ve iki rozet serbest biçimde işlenmiştir. Kapı kanatlarının orta bölümünde tüm yüzey, hasır örgü benzeri bir kompozisyonla kaplanmıştır. Sol kanattaki hasır örgü dörtlü, sağ kanattaki ise beşli yivle oluşturulmuştur. Bu nedenle sağ kanattaki süsleme daha iridir ve daha geniş bir yüzeye yayılmıştır. Sol kanattaki kompozisyon oval hatlarla başarıyla tamamlanmışken diğerinin uçları, alt ve üst kısımlarda kesik bırakılarak süslemenin yarım kaldığı hissi verilmiştir. Bu durum, ustanın acemiliğiyle izah edilebilir. Kanatların alt bölümlerinde, üst bölümlerinde olduğu gibi, zencirekler, rozetler ve bitkisel kıvrımlara benzer eğriler serbest bir düzende yüzeye işlenmiştir.

¹⁰ Yöre halkı meşe ağacına pelit ismini vermektedir.

¹¹ Onarımlar sırasında farklı ebatlarda ahşap perde kullanılmış olmalıdır.

¹² Ahşap parçaları birbirine bağlamak için kullanılan tahta çivi. M. Sözen – U. Tanyeli, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, 1992, s. 126.

Caminin orijinal kapısının hemen üst kısmına mezar yapılması nedeniyle girişin zorlaştığı görüldüğünden doğu cepheye sonradan yeni basit bir kapı yapılmıştır. Kapının bulunduğu yerde, üst kattaki pencerenin hizasında, eskiden bir pencere olduğunu tahmin ediyoruz. Camiye, sözünü ettiğimiz muhdes tek kanatlı bu kapıdan girilmektedir. Harimin içi, güney ve batı cephede alt ve üst katlarda ikişer, doğu cephede alt kat bir, üst kat iki ve kuzey cephe üst katta bir olmak üzere toplam 12 pencere ile aydınlatılmaktadır. Pencerelelerden sadece batı cephedekiler simetrik diğerleri asimetriktir. Batı cephenin üst katındaki kuzey cepheye yakın pencere dıştan basit ahşap dikmelerle kapatılmıştır. Ayrıca güney cephenin batısında alt ve üst katlarda asimetrik küçük açıklıklara yer verilmiştir. İçten ve dıştan düzgün ahşap çerçeve içine alınan dikdörtgen açıklıklı ve giyotin kanatlı pencereler, dıştan yatay çubukluklu demir şebekelerle muhafaza altına alınmıştır. Pencere sayısının yeterli olmasından dolayı harimin içi aydınlık sayılabilir.

Kible duvarının ortasında görülen, yakın zamanlarda bordo mavi renklerle boyanmış mihrap, harime hafif çıkıntı yapan yarım yuvarlak niş formundadır. Dikine çakılmış ince tahtalardan oluşturulan mihrabın sağında, mahfil koluna yaslı minber gözükmektedir (resim 8). Gösterişsiz elemanlara sahip minberin kapı tacı, ortası ajurlu örgülü olup üst kısmı çeşitli geometrik oyma desenlerle tezyinlidir (resim 9). Güneydoğu cepheye bitişik vaaz kürsüsü ise kısmen tahrip olmuş sade bir unsurdur.

U şeklinde harimi dolanan kadınlar mahfili, oldukça geniş tutulduğundan, kibleye paralel üçerli iki sıra direk tarafından taşınmaktadır (resim 10). Mihrabın karşısında bulunan ahşap direk, diğerlerinden farklı olarak, oymalarla bezelidir. Kare kesitli başlayan direk, biraz üstte köşelerden kıvrımlarla yumuşatılmıştır. Bunun üzerindeki gövde, derin oyulmuş burmalarla sarmalanmış, daha sonra tekrar kareye dönüştürülmüş ve yüzeylerde kapı kanatlarındaki hasır ve şematik kıvrık dalların benzerlerine yer verilmiştir. Direklerin bazılarının profilli başlıklı, bazılarının ise sade olması, onarımlar sırasında eski direklerin yeni direklerle değiştirilmesiyle izah edilebilir.

Mahfile, kuzeybatı köşede yer alan iskele biçimli bir merdivenle çıkılmaktadır. Düz ahşap çatı, alt katın şakuli hizasında devam eden ahşap direklerle taşınmaktadır. Mahfil katındaki, profilli başlıklı orijinal direklerin alt ve üst kısımları kare, ortası silindirik gövdelidir. Onarımlarda değiştirilen diğerleri ise basit kare kesitli direkler şeklindedir. Mahfil katını taşıyan kiriş alınlıklarında boydan boya ajurlu zencirek kuşağına yer verilmiştir.

Değerlendirme ve Sonuç

İncelemiş olduğumuz Tiryakioğlu Camii, eski bir mezarlık içinde inşa edilmiştir. Bölgede inşa edilen pek çok caminin konumlarını dikkate aldığımızda bu uygulamanın, istisnaları olmakla beraber genel bir kabul gördüğünü söyleyebiliriz¹³. Söz konusu camilerin yerleşim birimlerinden uzakta, birkaç köyün ortaklaşa kullandıkları bir konumda inşa edilmelelerini Cuma Camii¹⁴ olarak düzenlenmiş olmalarıyla izah edebiliyoruz.

158

OMÜİFD

¹³ Çarşamba/Gökçeli Camii, Şeyhhabıl Camii, Porsuk Köyü Camii, Kavak /Bekdemir Camii, Terme/Karacalı Camii, Tatarmuslu Camii, Dere Camii, Dağdıralı Camii, Aşağı Söğütlü Camii, Ondokuz Mayıs/Engiz Camii, Asarcık/Koşaca Camii, Salıpazarı/Gökçeli Camii, Ordu, Kumru/Şenyurt Köyü Camii, İkizce/Laleli Camii, Çaybaşı/Eski Asak Camii, Kumru/Şenyurt Köyü Eski Camii, Perşembe /Soğukpınar Köyü Hatipli Mahallesi Camii, Ünye/Tekiraz Kabadirek Camii, Akkuş/Çaldere Köyü Camii, Giresun, Çaldağ/Melikli Mahallesi Tahtalı Camii, Kastamonu, Tosya/ Geyikli Camii, Çatalzeytin/Çağlar Köyü Merkez Camii, Alaçam/Aşağıkoçlu Köyü Eski Camii, Çarşamba/Muslubey Köyü Mezarlık Camii, Aşağıkavacık Köyü Cuma Camii, Muşçalı Köyü Eski Camii, Salıpazarı /Yeşil Köyü Kayadibi (Albak) Mahallesi Camii, Esatçıftlığı Köyü Çatak Mahallesi Camii, Merkez Yavaşbey Camii, Karadere Köyü Camii, Karaman Köyü Camii, Alanköyü Camii, Esenli Mahallesi Cuma Camii, Yenidoğan Köyü Camii, Tekkeköy/Güzelyurt Köyü Eski Camii, Sarıyurt Köyü Eski Camii, Ayvacık/Ardıç Köyü Camii'leri mezarlık içinde inşa edilmiştir. Bkz. Can, *Samsun Yöresinde*, s. 15, 26, 34, 42, 46, 49, 52, 57, 60, 63, 66; " Kastamonu ve ...", s. 119, 121; Bayraktar, "Samsun Çarşamba'da", s. 539; Bayhan, "Ordu'da ...", s. 37; Bayhan, "Ordu/İkizce'den ...", s. 6, Bayhan, "Ordu'dan Bazı ...", s. 66, 68, 69, 69, 71; Nefes, *a.g.m.*, s. 190; Nefes, *a.g.e.*, s. 18, 21, 31, 34, 37, 49, 55, 61, 67, 70, 72, 78, 82, 84, 87.

¹⁴ İslam'ın ilk yıllarında bir şehirde sadece tek bir yerde Cuma Namazı kılınmaktaydı. Cuma Namazı kılınan bu camilere "Mescidi'l-Cuma" (Cuma Mescidi, Cuma Camii), Cuma namazının kılınmadığı, yalnızca vakit namazlarının kılındığı camilere de mescid deniliyordu. Günümüzde de Cuma namazlarının kılındığı camilere kısaca camii, Cuma namazlarının kılınmadığı camilere de mescit denilmektedir. Zamanla artan ihtiyaca binaen yerleşim birimlerinde birden çok camide Cuma namazı kılınabileceği fetvası ve-

Ahşap camilerle ilgili ilk araştırmacılar olan ve tespit ettiği camileri “Çantı Camiler” başlığıyla inceleyen Ayverdi, Batı Karadeniz bölgesindeki pek çok çantı caminin de birkaç köyün ortaklaşa kullandıkları Cuma Camii olarak inşa edildiklerini ifade etmektedir¹⁵.

Samsun yöresi ahşap camileri, Y. Can'ın ilgili araştırmasında plan bakımından iki gruba ayrılmıştır¹⁶. Bu sınıflamaya göre, birinci grubu oluşturan ve nispeten daha eski tarihli camilerde, derinlemesine bir harim, harimi iki yandan kuşatan revaklar ve yapının önünde yer alan son cemaat mahalli görülmektedir¹⁷. İkinci gruptaki camiler ise, genellikle revaksız olup bir harim ve önünde yer alan son cemaat mahallinden ibarettir¹⁸. S. Bayraktar da söz konusu yapıları iki gruba ayırmakla birlikte, biraz ayrıntıya girerek, iki grup arasında bir çok farkın bulunduğunu ifade eder. Şöyle ki; birinci grubu oluşturan yapılarda, kaba bir işçiliğin ürünü olarak kapalı bir cephe düzeni hakimdir¹⁹. Genellikle dikine dik-dörtgen planlı inşa edilmiş bu yapılar, dıştan üç omuz kırma çatı, içten ise bakkal tavan ile örtülüdür. Bu grubun abidevi tesir uyandıran örnekleri bulunmasına rağmen genellikle tek katlı ve basık görünümündedirler. İkinci grubu oluşturan yapılarda ise, ince işçilikle birlikte yüksek ve ferah bir cephe düzeni hakimdir. Yapılar çoğunlukla dıştan dört omuz kırma

rılmıştır. Fakat yine de sadece bir yerde Cuma namazının kılınması tavsiyesi edildiğinden, bu şekilde bir kaç yerleşim biriminin ortaklaşa kullandıkları Cuma camilerinin inşa edilmesi teşvik edilmiştir. Nusret Çam, “İslam’da Bazı Fıkhi Meselelerin ve Mezheplerin Türk Cami Mimarisine Etkisi”, *Vakıflar Dergisi*, İstanbul, 1990, Sayı 21, s. 377, 378; Can, “İlk İslam Şehirlerinin İki Önemli UNSURLU: Cuma Mescidi-Daru’l-İmara İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme”, *OMU İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Samsun, 1996, S. 8, s. 123, 124; M. Fatsa, *Giresun Yöresinde Osmanlı Vakıfları ve Vakıf Eserleri*, Giresun, 2008, s. 19.

¹⁵ Ayveri, *a.g.e.*, s. 122,

¹⁶ Can, *a.g.e.*, s. 70;

¹⁷ Çarşamba/Gökçeli Camii, Çarşamba/Yaycılar Köyü Şeyhhabıl Camii, Ordu Köyü Camii, Porsuk Köyü Camii, Kavak/Bekdemir Köyü Camii, Terme/Karacalı Köyü Camii, Ondokuz Mayıs Engiz Camii, Asarcık/Akyazı Köyü Gökçöl Camii, Asarcık/Kılavuzlu Köyü Camii, Asarcık/Alan Köyü Camii’lerinin revakları yapıyı U şeklinde dolandırmaktadır. Bkz. Can, *a.g.e.*, s. 20, 31, 35, 44, 61; Bayraktar, *a.g.t.*, s. 25, 31, 39, 62, 87, 90, 97, 99, 100, 102, 127.

¹⁸ Terme Aşağısöğütlü Camii, Kavak/Çakallı Camii, Salıpazarı Gökçeli Camii’nde ise revak bulunmamaktadır. Bkz. Can, *a.g.e.*, s. 71.

¹⁹ Bayraktar, *a.g.t.*, s. 323-326; “Samsun’da ...”, s. 407-409.

çatı, içten düz ahşap tavan ile örtülüdür. Bu grubu oluşturan camiler genellikle küçük boyutlu olmasına rağmen yapılarda, kat kirişleri ve duvarlardaki dikmelerle belirginleşen iki katlı ve büyük ölçüde simetrik pencere düzeniyle desteklenen hareketli bir cephe tasarımı söz konudur. Tiryakioğlu Camii, yukarıda ifade ettiğimiz sınıflamada ikinci grup camilerle benzeşmektedir.

Tiryakioğlu Camii'nde harime U şeklinde yerleştirilmiş olan kadınlar mahfili, kibleye paralel üçerli iki sıra ahşap direklerle taşınmaktadır. Yörede iki katlı cephe düzeninde inşa edilen çoğu camide mahfil U şeklindedir²⁰. Dolayısıyla incelediğimiz caminin mahfili, yörede mevcut olan mahfillere benzer şekilde harimde yerini almıştır.

Tiryakioğlu Camii'ndeki süslemeler Doğu Karadeniz yöresindeki bazı çantı camilerde görülen süslemeler²¹ kadar zengin olmasa da bölge-

²⁰ Samsun yöresinde inşa edilen camilerde mahfil genellikle U şeklindedir. Çarşamba/Ordu Köyü Camii, Porsuk Köyü Camii, Kavak Bekdemir Camii, Asarcık/Kılavuzlu Köyü Camii, Koşaca Camii, Salıpazarı/ Gökçeli Camii, Terme Aşağısöğütü Camii'lerinde mahfil U şeklindedir. Bkz. Can, *a.g.e.*, s. 35, 63, 68, 58; Bayraktar, *a.g.t.*, s. 40, 63, 101, 130.; Salıpazarı/Muslubey Köyü Mezarlık Camii, Konakören Köyü Bakacak Mahallesi Camii, Esatçıftlığı Köyü Çatak Mahallesi Camii, Muslubey Köyü Bayramyurt Mahallesi Camii, Biçme Köyü Aşağı Mahalle Tahta Camii, Güzelvatan Köyü Merkez Camii, Konakören Köyü Merkez Camii, Merkez Yavaşbey Camii, Kızılot Köyü Merkez Camii, Karadere Köyü Camii, Karaman Köyü Camii, Yeşil Köyü Camii, Alanköy Camii, Yenidoğan Köyü Camii, Çarşamba/ Aşağıkavacık Köyü Cuma Camii, Tekkeköy/Güzelyurt Köyü Eski Camii, Sarıyurt Köyü Eski Camii, Ayvacık/Gülpınar (Balavur) Merkez Camii, Ardıç Köyü Camii, Terice Köyü Merkez Camii, Karşı Döngel Köyü Camii'lerinin mahfilleri U şeklinde planda yerini almıştır: bkz. Nefes, *a.g.e.*, s. 21, 38, 31, 37, 40, 43, 46, 49, 52, 55, 58, 61, 64, 70, 72, 75, 78, 84, 87, 89, 93; yöreye yakın bölgelerdeki camilerde görülen mahfillerde genellikle aynı şekildedir. Ordu/İkizce Laleli Eski Camii, Çaybaşı/Yeni Cuma Camii, Çayır Camii, Kargalı Camii, Eski Asak Camii, Kumru Şenyurt Köyü Camii, Perşembe Soğukpınar Köyü Hatipli Mahallesi Camii, Akkuş Çaldere Camii²⁰, Trabzon/ Uzungöl Filak Mahallesi Camii, Taşören Köyü Camii, Uzuntarla Camii, Çaykara Çambaşı Köyü Düz Mahalle Camii, Rize/Çayeli Ormancık Köyü Camii, Katamonu/ Çatalzeytin Çağlar Köyü Merkez Camii'lerindeki mahfiller U şeklindedir. Bayhan, "Ordu'dan Bazı..." s. 62, 63, 64, 65, 66, 68, 69, 71; Karpuz "Trabzon'un ...", s. 292, 297, 298; Karpuz, "Rize Çayeli ..." s. 255; Can, "Kastamonu ve Sinop..."; s. 121.

²¹ Örneğin Çaykara Dernekpazarı Yukarı Kondu Camii'nde kapı kanatları, son mahfil katı ayakları, korkuluklar, minber ve tavan süslemeleri oldukça zengindir. Süslemeler arasında Mühr-i Süleyman, çeşitli rozetler, vazoda çiçekler, geometrik bezemeler görül-

deki aynı türden camiler arasında tezyinat yönünden yine de dikkat çekicidir.

Süslemelerin genellikle kapıda yoğunlaşması akla, yapının geçirdiği onarımlar sırasında, cami içindeki kimi süslemelerin kaybolmuş olabileceği ihtimalini getirmektedir. Daha önce de bahsettiğimiz üzere simetrik düzende ele alınması gereken süslemelerin acemice işlenmesi nedeniyle simetri bozulmuş ve süslemeler ustanın zevkine göre şekillenmiş gözükmektedir. Dolayısıyla kapı üzerindeki mevcut süslemeler, taşra üslubunda şekillenen şematik bitkisel ve geometrik formlar olarak değerlendirilebilir. Benzer süslemeler, Samsun'daki kimi yapılarda da mevcuttur. Tiryakioğlu Camii kapılarındaki rozetlerin benzerleri Terme Dağdıralı Köyü Camii kapı kanatlarında görülmektedir²². Kapı üzerindeki şematik bitkisel süslemeler, Bafra Ulu Camii haziresinin duvar pencerelerindeki atkı taşlarına benzemektedir. Süslemeler arasında Tiryakioğlu Camii kapı kanatlarında gördüğümüz hasır örgüsü de bulunmaktadır²³. Kapı kenarlarında gördüğümüz hasır örgüler, Porsuk Köyü Camii'nin kapı kenarlarında, vaaz kürsüsü kaidesinde ve tavan eteklerinde mevcuttur²⁴. Yalnız buradaki süslemeler genellikle üçlü yivle oluşturulmuş ve saç örgü şeklinde işlenmiştir. Her iki ilçenin birbirine yakın konumda olmalarını göz

mektedir. Uzungöl Fidak Mahallesi Camii'nde geometrik süslemeler, stilize ağaçlar, laleler, çam kozalakları, serviler bulunmaktadır. Taşören Köyü Camii'nde tezyinat olarak laleler, vazoda çiçekler, nar, üzüm salkımları, stilize ağaçlar, rozet ve çark-ı felekler yer alır. Bkz. Karpuz, "Trabzon'un Çaykara ...", s. 283, 284; Samsun yöresinde ise Çarşamba/Gökçeli Camii'deki kalem işi nakışlar, Bekdemir Camii'ndeki natural bitkisel süslemeler ve Çarşamba/Porsuk Köyü Camii pencere şebekeleri, minber ve kapı süslemeleri oldukça dikkat çekicidir. Bkz. Can, *a.g.e.*, s. 77; Bayraktar, *a.g.t.*, s. 126-131. Ordu İkizce Laleli Camii'nde ise çeşitli geometrik süslemeler, gülbezekler, serviler, laleler görülmektedir. Bkz. Bayhan, "Ordu/İkizce'den ...", s. 10. Giresun'daki Tahtalı Camii'nin ise ajurlu pencere şebekeleri, minber tacı ve korkulukları ile tavan arasında kaldırılmış orijinal parçaları ince bir işçiliğin ürünüdür. Bkz. Nefes, "Giresun'da ...", s. 192-209. Ayrıca Doğu Karadeniz yöresi camilerindeki süslemelerle ilgili derli toplu bilgi için bkz. Mehmet Yavuz, "Doğu Karadeniz Köy Camilerinde Bezeme Anlayışı", http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt2/sayi7/pdf/yavuz_mehmet2.pdf, 2009.

²² Can, *a.g.e.*, s. 54; Bayraktar, *a.g.t.*, s. 59.

²³ Bayraktar, *a.g.t.*, s. 77, fotoğraf 214.

²⁴ Bayraktar, *a.g.t.*, s. 128, 129, 130, fotoğraf 383, 384, 385, 389, 395, 396.

önüne alındığında ustaların birbirinden etkilenmiş olabilecekleri söylenebilir.

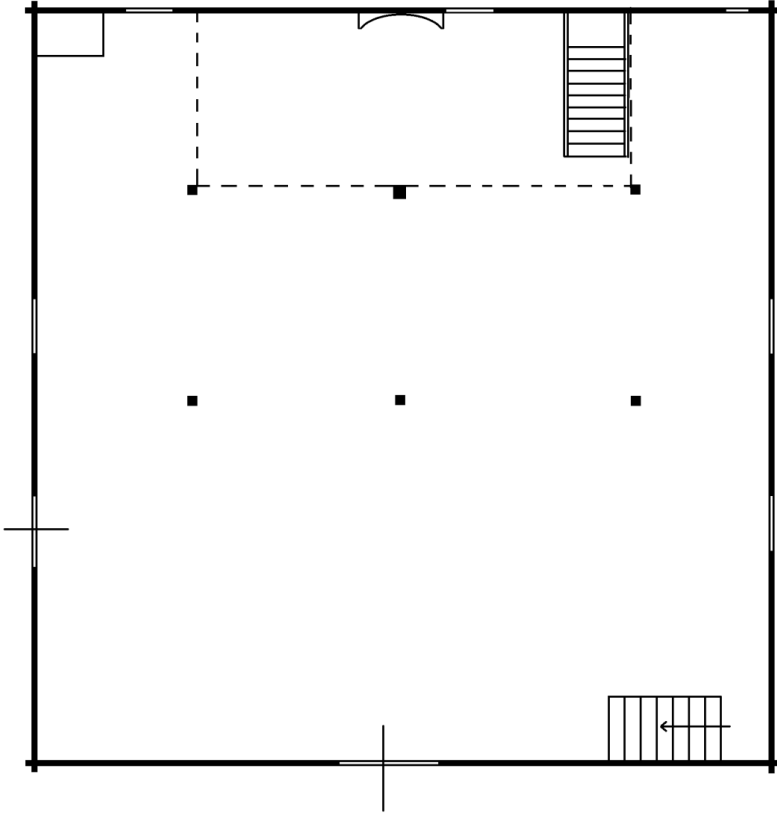
Şimdiye kadar hiçbir yayında adı geçmeyen Tiryakioğlu Camii, ahşap camilerimizin nadide örneklerinden birini oluşturmaktadır. Gereken onarımlarının yapılarak, günümüzde kaderine terk edilmiş durumda olan camiye sahip çıkılması gerekmektedir.

Kaynakça

- Anonim, *Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri 2009*, Samsun, 2009.
- Aslanapa, Oktay, *Türk Sanatı*, İstanbul, 1993.
- Ataoguz, Özlem, "Kastamonu'nun Tarihi Evlerinden Örnekler", *Kültür ve Sanat*, S. 27, Ankara, 1995, ss. 40-43.
- Aytekin, O., *Ortaçağ'dan Osmanlı Dönemi Sonuna Kadar Artvin'deki Mimari Eserler*, Ankara, 1999, ss. 160, 169.
- Ayverdi, E. Hakkı, *Osmanlı Mimarisinin İlk Devri (Ertuğrul, Osman, Orhan Gaziler, Hüdavendigâr ve Yıldırım Beyazıt 630-805 (1230-1402) I*, İstanbul, 1989, ss. 120, 133.
- Başkan, Seyfi, "Anadolu Selçuklu Devri Türk Ahşap Sanatı", *Bilim Birlik Başarı*, S. 45, İzmir, 1986, ss. 20-24.
- Bayhan, A. A., "Ordu/İkizce'den Bir Ahşap Camii: Laleli (Eski) Camii", *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, S. 14, Erzurum, 2005, ss. 1-22.
- Bayhan, A. A., "Ordu'da Yeni Tespit Edilen Camiler", *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, S. 16, Erzurum, 2006, ss. 33-48.
- Bayhan, A. A., "Ordu'dan Bazı Tarihi Ahşap (Çantı) Camiler", http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt2/sayi7pdf/bayhan_ahmet_ali.pdf.
- Bayraktar, M.Sami, "Samsun Çarşamba'da Taceddinoğulları ve Osmanlı Dönemine Ait İki Ahşap Eser; Ordu ve Porsuk Köyü Camileri", *Geçmişten Geleceğe Samsun 2. Kitap*, Samsun, 2007, ss. 529-557.
- Bayraktar, M.Sami, "Samsun'da Anadolu Selçuklu ve İlhanlı döneminden kalan tarihi yapılar", http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt2/sayi7pdf/bayraktar_sami.pdf, ss. 85-118.
- Bayraktar, M.Sami, "Samsun'da Türk Mimarisinin Gelişimi", *Geçmişten Geleceğe Samsun 1. Kitap*, Samsun, 2006, ss. 399-425.
- Bayraktar, M.Sami, *Samsun ve İlçelerinde Türk Mimari Eserleri*, Atatürk Üniversitesi S.B.E., yayınlanmamış doktora tezi, Erzurum, 2005.

- Can, Yılmaz, "İlk İslam Şehirlerinin İki Önemli Unsuru: Cuma Mescidi-Daru'l-İmara İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme", *OMU İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Samsun, 1996, S. 8, ss. 123-140.
- Can, Yılmaz, "Kastamonu ve Sinop Yöresinde Bulunan Ahşap Camiler", *OMÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, .S. 14-15, Samsun, 2003, ss. 117-134.
- Can, Yılmaz, *Samsun Yöresinde Bulunan Ahşap Camiler*, İstanbul, 2004.
- Can, Yılmaz, "Samsun'da Bulunan İki Önemli Ahşap Eser Gökçeli ve Bekdemir Camileri", *Geçmişten Geleceğe Samsun 2. Kitap*, Samsun, 2007, ss. 509-527.
- Çam, Nusret, "İslam'da Bazı Fıkhi Meselelerin ve Mezheplerin Türk Cami Mimarisine Etkisi", *Vakıflar Dergisi*, İstanbul, 1990, Sayı 21, ss. 375-394.
- Çetinor, Bülent, "Doğu Karadeniz ve Evleri", *İlgi*, S. 44, İstanbul, 1986, ss. 15-22.
- Danışman, H. H. Günhan, "Samsun Yöresi Ahşap Mimarisinin Gelenekselliği – Bafra, İkiztepe Arkeolojik Verilerinin ışığında Çarşamba Gölçeli Camii'nin İncelenmesi", *IX. Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, C. 1, Ankara, 1998, ss. 135-144.
- Dönmez, E. Emine Naza *Wooden Mosques of the Samsun Region, Turkey from the Past to the Present*, England, 2008.
- Erdemir, Yaşar, "Nakışlı Ahşap Camilerimizden Bir Örnek Erbaa-Fidiköy Ömerpaşa Camii", *ilim ve Sanat*, S. 12, Ankara, 1987, ss. 29-33.
- Fatsa, Mehmet, *Giresun Yöresinde Osmanlı Vakıfları ve Vakıf Eserleri*, Giresun, 2008.
- Gözenç, Selami, *Türkiye'nin Doğal Bitki Örtüsü ve Hayvan Toplulukları*, ([http://www.aof.anadolu.edu.tr/kitap/IOLTP/2291/unite05 .pdf](http://www.aof.anadolu.edu.tr/kitap/IOLTP/2291/unite05.pdf)), Eskişehir, 1998.
- Gür, Ş. Öymen, *Doğu Karadeniz Örneğinde Konut Kültürü*, İstanbul, 2000.
- İskender, Suat, "Trabzon'un Vakıfkebir İlçesinde Geleneksel Ahşap Mimari İçin Bir Örnek Refik Komut Seranderindeki Mimari Süsleme", *Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S. 14, İstanbul, 1997-98, ss. 16.
- Karpuz, Haşim, "Trabzon'un Çaykara İlçesi Köylerinde Bulunan Bazı Camiler", *Vakıflar Dergisi*, S. XXI, Ankara, 1990, ss. 281-298
- Karpuz, Haşim, *Rize*, Ankara, 1992
- Karpuz, Haşim, "Geleneksel Trabzon Evleri", *Kültür ve Sanat*, S. 18, Ankara, 1993, ss. 19, 22.
- Karpuz, Haşim, "Rize Çayeli Ormancık Köyü Camii", S. Ü. *Selçuklu Araştırma Merkezi Prof. Dr. Yılmaz Önge Armağanı*, Konya, 1993, ss. 253-262.
- Kuniholm, P. I., "A 1503- Year Chronology For The Bronze And Iran Ages: 1990-1991 Progreest Report of The Aegean Dendrochronology Project", *VII. Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, Ankara, 1992, ss.131-130.
- Kuniholm, P. I., "Aegean Dendrochronoloji Project: 1993-1994", *XI. Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, Ankara, 1996, ss. 181-187.
- Necati Demir, "Ordu ve Yöresinde Serendiler", *Kültür ve Sanat*, S. 36, Ankara, 1997, ss. 42-45.

- Nefes, "Eyüp, Giresun'da Yeni Tespit Edilen Bir Ahşap Camii, Çaldağ Beldesi Melikli Mahallesi Tahtalı Camii", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Samsun, 2009, ss. 187-209, <http://www.dinbilimleri.com/dergi/cilt9/sayi3/09030359.pdf>.
- Nefes, Eyüp, *Samsun Yöresindeki Son Dönem Ahşap Camiler*, Samsun, 2009.
- Nemlioğlu, Candan, "Göçeli (Gökçeli) Camii", *I. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi Bildiriler*, C.II, Konya, 2001, ss. 117, 136.
- Sözen, M. – Tanyeli, U., *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, 1992.
- Şahin, M. K., "Samsun-Çarşamba/Yaycılar Köyü-Şahyabil Köyü Camii", *Atatürk Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 4, S. 2, Erzurum, 2004, ss. 15-36.
- Tan, Nail, "Batı Karadeniz Bölgesinde Ahşap Kapı Kilitleri", *Kültür ve Sanat*, S. 34, Ankara, 1997, ss. 35-37.
- Tan, Özdemir, "Kastamonu Köylerinde Geleneksel Mimari", *Kültür ve Sanat*, S. 27, Ankara, 1995, ss. 60-62.
- Yavuz, Mehmet, "Doğu Karadeniz Köy Camilerinde Bezeme Anlayışı", http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt2/sayi7pdf/yavuz_mehmet2.pdf, 2009, ss. 306-322.
- Yılmaz, Emine, "Tacüddinoğulları Beyliği'nden Günümüze Açılan Pencere Ordu Köyü", *Barış Gazetesi*, Samsun, 2001, s. 2.
- Yücel, Erdem, "Trabzon'un Ev ve Konakları", *Kültür ve Sanat*, S. 5, Ankara, 1990, ss. 34-39.

K

0 3m

Çizim 1: Tiryakioğlu Camii'nin planı

Harita 1: Google Maps'ten Tiryakioğlu Köyü

Resim 1: Ayvacık/Tiryakioğlu Camii'nin kuzey cepheden görünümü.

Resim 2: Ayvacık/Tiryakioğlu Camii'nin batı cepheden görünümü.

Resim 3: Ayvacık/Tiryakioğlu Camii'nin güney cepheden görünümü.

Resim 4: Ayvacık/Tiryakioğlu Camii'nin kuzey cephedeki süslemeli giriş kapısı.

170
OMÜİFD

Resim 5: Ayvacık/Tiryakioğlu Camii'nin kuzey cephedeki giriş kapısından detay.

Resim 6: Ayvacık/Tiryakioğlu Camii'nin kuzey cephedeki giriş kapısından detay.

172
OMÜİFD

Resim 7: Ayvacık/Tiryakioğlu Camii'nin kuzey cephedeki giriş kapısından detay.

Resim 8: Ayvacık/Tiryakioğlu Camii'nin harimden görünümü.

Resim 9: Ayvacık/Tiryakioğlu Camii'nin minber kapı tacındaki.

174

OMÜİFD

Resim 10:Ayvacak/Tiryakioğlu Camii'nin mahfiliden harimin görünümü.